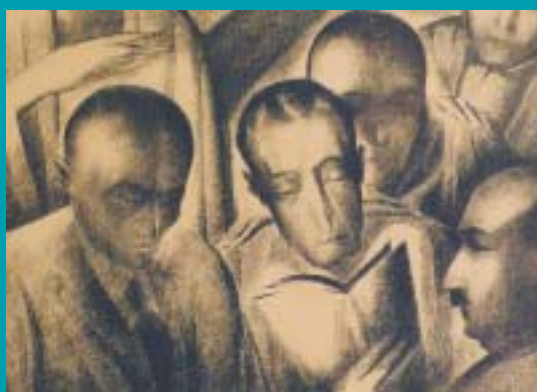




# Budapest-Nagybánya-Bukarest

# Lélek és vonal

Nagybányai rajzok és grafikák  
a MissionArt Galéria gyűjteményében



# Budapesta – Baia Mare – București

# Suflet și linie

Desen și grafică băimăreană  
în colecția Galeriei MissionArt



Bukaresti Magyar Intézet  
Institutul Maghiar din București

## Lélek és vonal

## Suflet și linie

Nagybányai rajz és grafika  
a MissionArt Galéria gyűjteményében

Desen și grafică băimăreană  
în colecția Galeriei MissionArt

A modern magyar festészet gyökereit első sorban Nagybányára vezeti vissza a művészettörténet. Keveset értekeznek arról, hogy a magyar grafika volt az alapja a modern magyar festészetnek, így a rajzot kell igazán a modern magyar művészet eredőjének tekintenünk. Annál is inkább, mert Hollósy Simon még müncheni magániskolájában is erre helyezte a hangsúlyt és programjának ez a része győzte meg a hivatalos művészetpolitika irányítóit, hogy támogassák egy művésztelep a létrejöttét.

Hollósy elveit foglalta össze Thorma János 1898-ban, ezek alapján folyt az oktatás 1901 – Hollósy távozása – után is a Szabadiskolán, hogy aztán Fernzcy és Réti a budapesti Képzőművészeti Főiskolárákerülésük után is ezt képviselék. Ez adta meg az alapját a főiskola 1920-as évekbeli reformjának is. Mivel Thorma János 1918 után is Nagybányán élt és vezette a szabadiskolát, az oktatásában és korrektúrájában is ezek érvényesültek. Erről szemléletesen tanúskodik kiállításunkon Halász-Hradil Elemér fekete kréta hátaktja, vagy K. Csíkos Antónia két vázlatrajza is. A plein-air szemlélet érvényesül még Ferenczy Valér, Boldizsár István rézkarcán és Slevenszky Lajos diópácán is.

A többnyire Párizsban iskolázott neósok már inkább a test felépítésére, torzítására, elrajzolására helyezik a hangsúlyt, mint Perlrott Csaba Vilmos, Ziffer Sándor akt rajzai, Boromisza Tibor ex-libriszei, Iványi Grünwald Béla és Belányi Viktor színezett rézkarca is mutatják. Az 1910-es évek végén a neoklasszicizmus jegyében született műveken a test plasztikussága, szoborszerű megformálása, emellett pedig egyfajta árkádiai érzés kifejezése kerül előtérbe. Szőnyi István iskolateremtő mester tájba helyezett aktjai a kezdetet jelzik, Jándi Dávid, Klein József, Nagy Imre rajzai mutatják a stíluson belüli változottságot, tájképi megfogalmazását Korda Vince



Istoria artelor localizează geneza picturii maghiare moderne la Baia Mare. Se discută însă puțin despre faptul că pictura maghiară modernă are la bază grafica maghiară, drept urmare arta maghiară modernă are la origine desenul. Acest enunț este susținut și de faptul că la școala sa privată din München Simon Hollósy a pus accentul pe desen, și tocmai acest aspect i-a convins pe capii politicii oficiale în domeniul artelor, să sprijine înființarea coloniei.

János Thorma a sintetizat, în 1898, principiile lui Hollósy; la Școala liberă de arte educația se realiza pe baza acestor principii chiar și după 1901, anul plecării lui Hollósy, iar Ferenczy și Réti, ajungând la Budapesta, au dus mai departe aceste idei la Universitatea de Arte Plastice. Tot aceste principii au stat la baza reformei universității din anii douăzeci. Având în vedere că János Thorma a rămas la Baia Mare și a condus școala liberă de artă din Baia Mare și după 1918, principiile inițiale

ale lui Thorma au prevalat în educație și remodelarea acesteia. Acestor stări de fapte le stau mărturie în expoziția noastră nudul realizat cu cretă neagră de către Elemér Halász-Hradil, sau cele două schițe ale lui K. Csíkos Antónia. Viziunea plein-air se manifestă în gravurile cu acvaforte ale lui Valér Ferenczy și István

Boldizsár, dar și în lucrările realizate cu baiț de nuc de către Lajos Slevenszky. Neoștii școlii în majoritate la Paris pun mai mult accent pe structura și torsionarea corpului uman, după cum demonstrează și nudurile lui Csaba Vilmos Perlrott, Sándor Ziffer sau ex-libris-ul de Tibor Boromisza, precum și gravurile cu acvaforte, colorate ale lui Iványi Grünwald Béla și Belányi Viktor. În lucrările create la sfârșitul anilor 1910 purtând amprenta neoclasicismului, devin importante plasticitatea, redarea sculpturală a corpului uman, și în același timp exprimarea unui



Tájképén láthatjuk. Az 1920-as évek elején a technikák közül a sokszorosító grafika került előtérbe, az ekkor alkotókat nem véletlenül nevezik a rézkarcoló nemzedéknek. Szőnyin kívül - akinek önarcképe a rézkarcnyomó gép mellől tekint ránk -, Aba-Novák Vilmos és Patkó Károly a legfontosabb képviselője ennek az irányzatnak. Bravúros rajtudás jellemzi nyomataikat, a neoklasszicista kifejezési módot expresszív hatásokkal vegyítve. Felsőbányán dolgozik ebben a néhány éven Patkó Károly is, akinek rézkarcai Aba-Novák műveivel vetek-

szenek, de hasonló stilisztikai jegyeket visel Füredi Lili kis lapja is. Egy egész sorozatot, a Sonnerfeld-mappát litográfiálta ebben a stílusban Mund Hugó.

Mozdulatlanságba dermedt plasztikus aktjait, fejeit, alakjait és csendéleteit nagybányai tájba helyezve. A húszas évek végén a művészek egy meghatározott baloldali eszméket valló csoportja figyelmé a szociális témák felé fordult. Ennek ábrázolására az expresszív, drámai kifejezés-módot találták a legmegfelelőbbnek, ennek jegyében fogant Klein József Sebesült bányásza, Vida Géza monumentális olvasó munkás figurái. Ebben a stílusban ábrázolja aktjait Eugen Pascu (Pásztk Jenő) is. Az élénk színek, a mozgalmos kompozíció jellemzi Deli Antal, Pirk János és Scheip Károly Nagybánya látképeit ábrázoló akvarelljeit is. Kubisztikus stílusjegyeket figyelhetünk meg Kmetty János és Csizér Lilla Református templomán, valamint Udvardy Ignác színes, dekoratív linómetszetein is. Nagy Oszkár az egyik legfestőibb nagybányai művész, önarcképét és műterembelsőt ábrázoló diópácát a festményeit jellemző széles sávokkal, foltokkal, virtuóz ecsetkezeléssel „rajzolja” meg. Az ő hatását leginkább Kiss Károly színezett nyomtatán és P. Kovács Ferenc linómetszetén érezhetjük. A magyar textil-művészeti formanyelv megújítójának Ferenczy Noéminak két gobelin terve látható a kiállításunkon. A művésznők közül K. Csíkos Antónia korai tusrajzain a szecessziós vonalvezetést ötvözi a szimbolista tartalmakkal. A húszas évek elején eltérő stílusjegyekkel hasonló tartalmakat fejez ki rézkarcain Olejnik



sentiment arcadian. Nudurile puse în peisaj în lucrările creatorului de școală Szőnyi István, anunță începutul, desenele lui Jándi Dávid, Klein József, Nagy Imre indică varietatea în cadrul stilului, iar concepția peisagistică este reprezentată de Peisajul lui Korda Vince. La începutul anilor 1920 câștigă teren tehnica reproducerii în grafică, această generație fiind numită pe drept generația desenatorilor cu acvaforte. În afară de Szőnyi – a cărui autoportret ne privește în ochi de lângă mașina de tipărit

gravuri cu acvaforte –, cei mai importanți reprezentanți ai acestui curent au fost Aba-Novák Vilmos și Patkó Károly. Stampele lor sunt caracterizate de multă bravură în mânăuirea „creionului”, îmbinând modul de exprimare neoclasticist cu tente expresive. În acești ani la

Baia Sprie lucrează Patkó Károly, ale căror gravuri cu acvaforte concurează cu creațiile lui Aba-Novák; în același stil se încadrează și mica foaie a lui Füredi Lili, precum și seria de litografii a lui Mund Hugo: mapa Sonnerfeld, așezând în peisajul băimărean nudurile, capetele, figurile și naturile moarte încremenite, extrem de plastice.

La sfârșitul anilor douăzeci atenția unui grup cu idei de stânga s-a îndreptat către teme sociale. Ei au considerat că cele mai potrivite modalități de exprimare în redarea acestor aspecte, sunt

expresivitatea, dramatismul; sub semnul acestui curent s-a născut lucrarea Minerul rănit al lui Klein József, figurile monumentale ale Vida Géza, reprezentând muncitori care citesc. În acest stil înfățișează nudurile sale și Eugen Pascu (Pásztk Jenő). Peisajele lui Deli Antal, Pirk János și Scheip Károly sunt

caracterizate de culori vii, compoziții tumultuoase. Influența cubismului se observă în lucrarea intitulată Biserica reformată a lui Kmetty János și Csizér Lilla, precum și în linogravurile colorate și decorative ale lui Udvardy Ignác. Unui dintre cele mai pitorești figuri, Nagy Oszkár își „desenează” autoportretul și baițul de nuc redând interiorul atelierului său, cu linii groase, pete și un tușeu virtuoz de pensulă. Acest mod de execuție se regăsește și în stampa colorată a lui Kiss Károly și în linogravura lui P. Kovács Ferenc.

Janka, akinek hihetetlen érzékeny és bravúros aktrajza is túlmutat az egyszerű látványon. A magyar kubizmus szinte egyetlen hazai képviselője e tárlaton Dömötör Gizella akvarell tájképe itt még elsősorban a konstruálás, a táj szerkezetének fontosságáról árulkodik.

Úgy gondoljuk, hogy a Bukaresti Magyar Intézet fennállásának 20. évfordulójára rendezett kis kamara kiállításon bemutatott művek stílusának változatossága és kiváló minőségük igazolja a MissionArt Galéria immár 20 éves törekvését, amennyiben fő profiljával a nagybányai művészet bemutatását, kutatását szorgalmazza. A nagybányai művésztelep és művészet egy olyan kimeríthetetlen forrás, amely talán sohasem apad el. Ebből meríthet ezen a tárlaton a művészetet értő és szerető bukaresti közönség.



În expoziția noastră se pot admira două proiecte de goblen ale celei care a revoluționat limbajul artei textile maghiare, Ferenczy Noémi. Și dacă vorbim despre artiști femei, trebuie să ne oprim asupra desenelor timpurii realizate cu tuș de către K. Csíkós Antónia, care sintetizează tușeul secesionist cu conținuturi simbolice. La începutul anilor douăzeci Olejnik Janka utilizează în gravurile cu acvaforte caracteristici stilistice diferite pentru exprimarea conținuturilor similare, desenul său de nud extrem de sensibil și în același timp realizat cu bravură depășește simplul spectacol. Am putea spune că unicul reprezentant al cubismului maghiar autohton în această expoziție este peisajul acuarelă a pictoriței Dömötör Gizella, în care primează importanța construirii și structurii peisajului.

Considerăm că varietatea de stiluri și calitatea deosebită a lucrărilor prezentate în cadrul acestei expoziții camerale organizată cu ocazia împlinirii a 20 de ani de la deschiderea Institutului Maghiar la București, justifică eforturile depuse timp de 20 de ani de către Galeria MissionArt, având ca obiectiv principal stimularea prezentării și cercetării artei băimărene. Colonia și arta băimăreană constituie o sursă inepuizabilă, care poate nu va seca niciodată. Din această sursă se poate hrăni acum, în această expoziție publicul bucureștean cunoscător și iubitor de artă.

A szövegközti képek sorrendben/Lucrările din text, în ordinea înserării lor: Halász-Hradil Elemér: Cigányfiú bottal, Ţigănuş cu bătă; Jándi Dávid: Fekvő akt 1930, Nud culcat 1930; Mund Hugó: Fekvő akt 1920, Nud culcat 1920; Scheip Károly: Nagybánya 1964, Baia Mare 1964; Slevenszky Lajos: A malom, Moara



**Csikós Antónia:** Ülő férfi akt tanulmány, Nud de bărbat șezând  
studiu papír, ceruza, 340x290 mm, 390x290 mm



**Ferenczy Valér:** Parasztférfi, 1914, Tăran, 1914  
papír, rézkarc, 295x195 mm



**Perlrott Csaba Vilmos:** Két akt, Două nuduri  
papír, grafit, 420x260 mm



**Ziffer Sándor:** Kettős önakt, Autonud dublu  
papír, szén, 295x190 mm



**Csikós Antónia:** Ülő női akt, Nud de femeie șezând  
papír, grafit, 310×190 mm



**Klein József:** Női akt, Nud de femeie  
papír, tempera, 135x100 mm



**Olejník Janka:** Női akt drapériával 1910,  
Nud de femeie cu draperie, 1910, papír, szén, 400x280 mm



**Szőnyi István:** Aktok tájban 1919, Nuduri în peisaj, 1919  
papír, szén, 410x290 mm



**Belányi Viktor:** Idill, Idilä  
papír, színes tus, 450x310 mm



**Füredi Lily:** Utcarészlet, 1925, Stradä, 1925  
papír, rézkarc, 190x135 mm



**Iványi Grünwald Béla:** Bachanália, Bacanalä  
papír, színezett rézkarc, 410x320 mm



**Udvardy Ignác:** A Zazar part Nagybányán, Malul Zazarului  
în Baia Mare, papír, színezett linóleummetszet, 210x163 mm

<b>Aba-Novák Vilmos</b>	Felsőbánya	Baia Sprie	papír, rézkarc, 260x320 mm
<b>Aba-Novák Vilmos</b>	Körmenet, 1926	Procesiune, 1926	papír, rézkarc, 350x460 mm
<b>Apáti Abkarovics Béla</b>	Krumplihámozás	Curtea cartofilor	papír, linóleummetszet, 160x125 mm
<b>Belányi Viktor</b>	Idill	Idilă	papír, színes tus, 450x310 mm
<b>Boldizsár István</b>	Nagybánya	Baia Mare	papír, rézkarc, 210x1360 mm
<b>Boromisza Tibor</b>	Ex libris Dénes Sándor	Ex libris Dénes Sándor	papír, linóleummetszet, 108x80 mm
<b>Boromisza Tibor</b>	Ex libris	Ex libris	papír, linóleummetszet, 130x50 mm
<b>Csikós Antónia</b>	Balerinák	Balerine	papír, ceruza, 280x390 mm
<b>Csikós Antónia</b>	Család, 1917	Familie, 1917	papír, tus, 132x95 mm
<b>Csikós Antónia</b>	1920. március 15.	15 martie 1920	papír, tus, 90x100 mm
<b>Csikós Antónia</b>	Ülő férfi akt tanulmány	Nud de bărbat șezând, studiu	papír, ceruza, 340x290 mm
<b>Csikós Antónia</b>	Ülő női akt	Nud de femeie șezând	papír, grafit, 310x190 mm
<b>Csikós Antónia</b>	Hová mentek?	Unde mergeți?	papír, tus, 145x133 mm
<b>Csizér Lilla</b>	Nagybányai részlet	Peisaj din Baia Mare	papír, ceruza, 265x250 mm
<b>Dei Antal</b>	Nagybánya a Zazar felől, 1924	Baia Mare dinspre Zazar, 1924	papír, akvarell, 250x295 mm
<b>Dömötör Gizella</b>	Nagybányai táj	Peisaj din Baia Mare	papír, akvarell, 158x165 mm
<b>Ferenczy Noémi</b>	Kertész I.	Grădinar I.	papír, ceruza, 500x330 mm
<b>Ferenczy Noémi</b>	Kertész II.	Grădinar II.	papír, ceruza, 500x330 mm
<b>Ferenczy Valér</b>	Parasztférfi, 1914	Țăran, 1914	papír, rézkarc, 295x195 mm
<b>Ferenczy Valér</b>	Nagybányai utca	Stradă din Baia Mare	papír, rézkarc, 240x315 mm
<b>Füredi Lily</b>	Utcarészlet, 1925	Stradă, 1925	papír, rézkarc, 190x135 mm
<b>Halász-Hradil Elemér</b>	Cigányfiú bottal	Țigănuș cu băta	papír, szén, 593x265 mm
<b>Iványi Grünwald Béla</b>	Bachanália	Bacanală	papír, színezett rézkarc, 410x320 mm
<b>Jándi Dávid</b>	Fekvő ak, 1930	Nud culcat, 1930	papír, barna kréta, 260x320 mm
<b>Kiss Károly</b>	Nagybányai táj	Peisaj din Baia Mare	papír, színezett litográfia, 190x230 mm
<b>Klein József</b>	Fürdőzők	La scăldat	papír, pác, 365x470 mm
<b>Klein József</b>	Női akt	Nud de femeie	papír, tempera, 135x100 mm
<b>Klein József</b>	Sebesült	Rănit	papír, színes kréta, 125x120 mm
<b>Kmetty János</b>	Utca Nagybányán, 1930	Stradă în Baia Mare, 1930	papír, rézkarc, 125x96 mm
<b>Korda Vince</b>	Nagybányai táj, 1922	Peisaj din Baia Mare, 1922	papír, lavírozott tus, 305x527 mm
<b>Mund Hugó</b>	Fekvő akt, 1920	Nud culcat, 1920	papír, litográfia, 225x346 mm
<b>Mund Hugó</b>	Három asszony, 1924	Trei femei, 1924	papír, litográfia, 265x255 mm
<b>Mund Hugó</b>	Nagybányai festők	Pictori din Baia Mare	papír, litográfia, 325x270 mm
<b>Mund Hugó</b>	Pihenő asszonyok	Femei odihnindu-se	papír, litográfia, 242x370 mm
<b>Mund Hugó</b>	Ülő akt	Nud șezând	papír, litográfia, 250x234 mm
<b>Mund Hugó</b>	Női fejek	Capete de femeie	papír, színezett litográfia, 195x205 mm
<b>Nagy Imre</b>	Tövishúzó, 1924	Scotând țepi, 1924	papír, tus, 215x175 mm
<b>Nagy Oszkár</b>	Önarckép	Autoportret	papír, diópác, 195x160 mm
<b>Nagy Oszkár</b>	Műterem, 1959	Atelier, 1959	papír, diópác, 195x280 mm
<b>Olejník Janka</b>	Női akt drapériával, 1910	Nud de femeie cu draperie, 1910	papír, szén, 400x280 mm
<b>Olejník Janka</b>	Szimbólum, 1925	Simboluri, 1925	papír, rézkarc, 190x185 mm
<b>Olejník Janka</b>	Ülő akt	Nud șezând	papír, rézkarc, 70x90 mm
<b>P. Kovács Ferenc</b>	Nagybánya	Baia Mare	papír, linóleummetszet, 120x150 mm
<b>Pász Jenő</b>	Fürdőzők, 1923	La scăldat, 1923	papír, rézkarc, 148x240 mm
<b>Patkó Károly</b>	Úton	Pe drum	papír, rézkarc, 320x235 mm
<b>Patkó Károly</b>	Golgota, 1924	Golgota, 1924	papír, rézkarc, 155x145 mm
<b>Perlrott Csaba Vilmos</b>	Két akt	Două nuduri	papír, grafit, 420x260 mm
<b>Pirk János</b>	Klastrom rét Nagybányán, 1939	Câmpul abației din Baia Mare	papír, akvarell, 280x380 mm
<b>Pirk János</b>	Önarckép	Autoportret	papír, rézkarc, 145x110 mm
<b>Scheip Károly</b>	Nagybánya, 1964	Baia Mare, 1964	papír, akvarell, 245x340 mm,
<b>Slevenszky Lajos</b>	A malom	Moara	papír, diópác, 232x305 mm
<b>Szőnyi István</b>	Aktok tájban, 1919	Nuduri în peisaj, 1919	papír, szén, 410x290 mm
<b>Szőnyi István</b>	Önarckép, 1925	Autoportret, 1925	papír, rézkarc, 175x195 mm
<b>Udvardy Ignác</b>	Magura, 1937	Magura, 1937	papír, színezett linómetszet, 205x155 mm
<b>Udvardy Ignác</b>	A Zazar part Nagybányán	Malul Zazarului în Baia Mare	papír, színezett linómetszet, 210x163 mm
<b>Vida Géza</b>	Munkások	Muncitori	papír, linómetszet, 122x165 mm
<b>Ziffer Sándor</b>	Kettős önant	Autonud dublu	papír, szén, 295x190mm

Kiállítás Bukaresti Magyar Intézet 20 éves fennállása alkalmából. 2012. szeptember 4-19. Bukarest, Gina Patrichi utca 8. Konceptió, rendezés: Jurecsó László, Kishonhy Zsolt. Fotó: MissionArt Galéria. Fordítás: Bara Hajnal. Megjelent a Bukaresti Magyar Intézet és a MissionArt Galéria közös kiadásában, 2012-ben.

Expoziție organizată cu ocazia aniversării a 20 de ani de la înființarea Institutului Maghiar din București. 4-19 octombrie 2012. București, str. Gina Patrichi nr. 8. Concepție, organizare: Jurecsó László, Kishonhy Zsolt. Foto: MissionArt Galéria. Traducere: Bara Hajnal. Editat de Institutul Maghiar din București și MissionArt Galéria, în anul 2012.